

MILLIY ISTIQLOL G'UYASI VA MA'NAVIYAT ASOSLARI

O'qituvchi: I. Tojiyeva

FAN: Milliy istiqlol goyasi va ma'naviyat asoslari

SINF: 7-sinf

MAVZU: Fikr va goyaning asosiy xususiyatlari

TEXNOLOGIK XARITA

MAVZU	7-sinf Fikr va goyaning asosiy xususiyatlari
Maqsad, vazifalar	<p>Maqsad:</p> <p>O'quvchilarga fikr va goyaning asosiy xususiyatlari to'g'risida bilimlar berish</p> <p>Vazifalar:</p> <ul style="list-style-type: none">- o'quvchilarda mavzuga nisbatan qiziqish uyg'otish, ularda mavzu asosida bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va kengaytirish.- mavzuga oid tarqatilgan materiallarni o'quvchilar tomonidan yakka va guruh holatida o'zlashtirib olishlari hamda suhbat munozara orqali tarqatma materiallardagi matnlar qay darajada o'zlashtirilganligini nazorat qilish, ularni bilimini baholash.
O'quv jarayonining mazmuni	<p>O'quvchilarga fikr va goyaning asosiy xususiyatlari to'g'risida bilimlar berish</p>
O'quv jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	<p>Uslub: Og'zaki bayon qilish, pinbord texnikasi, veen diagrammasi, aukcion usuli</p> <p>Shakl: suhbat-munozara, amaliy mashg'ulot, kichik guruhlar va jamoada ishlash.</p> <p>Vosita: Tarqatma materiallar: matnlar.</p> <p>Usul: Tayyor yozma materiallar va chizmalar asosida.</p> <p>Nazorat: Og'zaki nazorat, savol-javoblar, kuzatish, o'z-o'zini nazorat qilish.</p> <p>Baholash: Rag'batlantirish, 5 balli tizim asosida baholash.</p>
Kutiladigan natijalar	<p>O'qituvchi: mavzuni qisqa vaqt ichida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirishiga erishadi, o'quvchilar faolligini oshiradi. O'quvchilarda darsga nisbatan qiziqish uyg'otadi. Bir mashg'ulot jarayonida o'quvchilarni baholaydi. O'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishadi. O'quvchilar tomonidan yozma axborotni mustaqil o'rganish, uni xotirada saqlash, boshqalarga yetkazish, savol berish va savollarga javob berishga o'rgatadi.</p> <p>O'quvchi: Yangi bilimlarni egallaydi. Yakka holda va guruh bo'lib ishlashni o'rganadi. Nutqi rivojlanadi va eslab qolish qobiliyati kuchayadi, o'z-o'zini nazorat qilishni o'rganadi, qisqa vaqt ichida ko'p</p>

	ma'lumotga ega bo'ladi va baholay oladi.
Kelgusidagi rejalar (tahlil, o'zgarishlar)	<p>O'qituvchi: Yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish va darsda tatbiq etish, takomillashtirish. O'z ustida ishlash, mavzuni hayotiy voqealar bilan bog'lash. Pedagogik mahoratni oshirish.</p> <p>O'quvchi: matn bilan mustaqil ishlashni o'rganadi. O'z fikrini ravon bayon qila oladi. Shu mavzu asosida qo'shimcha materiallar topadi, ularni o'rganadi. O'z fikri va guruh fikrini tahlil qilib bir yechimga kelish malakasini hosil qiladi.</p>

DARSNING BLOK CHIZMASI

	Dars bosqichlari	Vahti
	Tashkiliy qism	3 minut
	O'tilgan mavzuni takrorlash	12 minut
	Yangi mavzuni guruhlar bilan ishlash	15 minut
	Yangi mavzuni mustahkamlash	10 minut
	Baholash	3 minut
	Uyga vazifa	2 minut

Darsning borishi

I. Tashkiliy qism:

O'quvchilar bilan salomlashish, sinf tozaligiga e'tibor qaratish, o'quvchilarni darsga tayyorlash, davomatni aniqlash, uyga berilgan vazifalarni tekshirish, O'zbekistonda va dunyoda sodir bo'layotgan yangiliklar bilan (topshiriq berilgan o'quvchilar orqali) tanishtirish.

Darsning jihozlanishi va darsga hozirlik ko'rish

1. Darslik, mavzuga oid ko'rgazmali qurollar
2. Dunyo va O'zbekiston xaritasi
3. Tarqatma materiallar: (topshiriqlar yozilgan kartochkalar)
4. Sinf xonasini guruhlariga ishlashga tayyorlash (sinf o'quvchilarining soniga qarab 4, 5 guruhga bo'lib, stollarni qo'yib chiqish)

Dars turi: Aralash

Dars jarayonida qo'llaniluvchi metodlar: **pinbord texnikasi, veen diagrammasi, auksion usuli**

Sinfni guruhlar bilan ishlashga tayyorlash

O'quvchilarni guruhlarda ishlashga tayyorlash uchun dars boshlanishidan avval ularga **pinbord texnikasi, veen diagrammasi, auksion usuli** haqida tushunchalar beriladi.

II. O'rganilgan mavzuni so'rab baholash

O'quvchilar quyidagi Pinbord texnikasi orqali o'tilgan mavzuga javob beradilar:

(Pinbord (inglizchadan: *pin-* mahkamlash, *board* – yozuv taxtasi) munozara usullari yoki o'quv suhbatini amaliy usul bilan moslashdan iborat.) Bunda o'quvchilar o'tilgan mavzuni o'qituvchi tomonidan berilgan savollarga doskaga javoblarni yozma tariqasida yopishtirishadi. Javoblarga qarab o'quvchilar baholanadi.

III. Yangi dars mazmuni (7-sinf Fikr va goyaning asosiy xususiyatlari):

O'qituvchi yangi mavzuni tushuntiradi

Ma'ruza quyidagi tartibda tushuntiriladi:

- Fikr nima? Fikrning turlari, fikrning g'oyaga aylanishi.
- G'oyaning ijtimoiy xarakteri.
- Milliy g'oya – ma'naviy ehtiyoj, xalqimiz manfaatlarini ifodaci bo'lgan umumiy maqsadga aylangan g'oya.
- G'oyaning asosiy xususiyatlari.
- G'oyaning turlari.
- Asl va soxta, bunyodkor va vayronkor g'oyalar.

IV. Yangi mavzuni mustahkamlash uchun

1) Aukcion savollar (Tezlik bilan o'quvchilar javob beradilar)

“Aukcion” usuli savollari:

1. Fikrlar qanday holatda goyaga aylanadi?
2. G'oyaning ta'rifini?
3. Goyaning muhim xususiyatlarini sanang?
4. G'oyaning turlari?

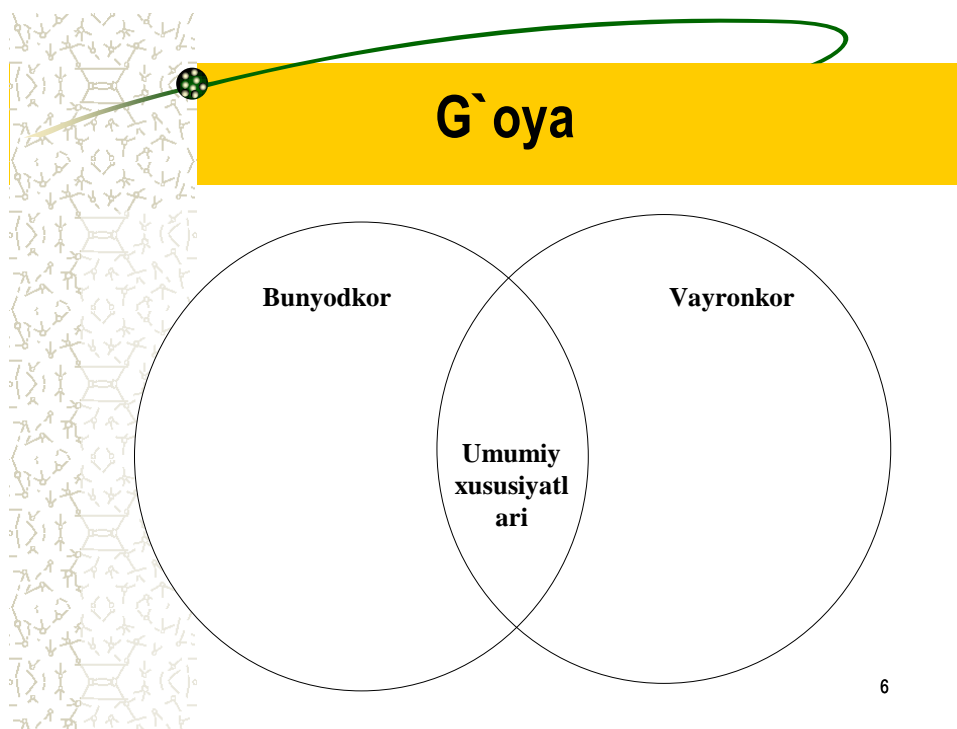
V. Dars yakunlanadi va baholanadi

O'quvchilar tomonidan bajarilgan topshiriqlarni o'qituvchi baholash uchun o'quvchilarning uyga berilgan vazifalarni to'g'ri bajarganligi, darsdagi faol ishtiroki e'tiborga olinib baholanadi.

VI. Uyga vazifa

Yangi mavzuni darslik bo'yicha o'qib, mavzu oxiridagi savollarga javob tayyorlash va **Veen diagrammasi** to'ldirib kelish

(O'quvchilarga misol tariqasida tushuntirib berish kerak)

6

MA`RUZA : Fikr va goyaning asosiy xususiyatlari

Inson tafakkuri voqelikni idrok etish mobaynida turli fikrlar, qarashlar, g'oyalar va ta'limotlar yaratadi. Demak birinchidan, g'oya inson tafakkurining mahsulidir.

Ikkinchidan, g'oya oldin mavjud bo'lmagan, o'zida yangilikni tashuvchi fikrdir.

Uchinchidan, oldin g'oya paydo bo'ladi, undan keyin g'oya asosida mafkura, mafkura asosida esa tizim, siyosat paydo bo'ladi.

Ilmiy-falsafiy adabiyotlarda «g'oya», «mafkura», «ideya» va «ideologiya» tushunchalari ishlatilmoqda. Ideya va ideologiya ko'proq Garb davlatlarida hamda rus tilidagi manbalarda uchraydi. «Ideya» iborasi yunon tilidagi «idea» so'zidan olingan, «ideologiya» so'zi uchun o'zak bo'lib hisoblanadi va tushuncha yohud fikr ma'nosini anglatadi. Ideologiya (idea-g'oY. Tushuncha, iogos - ta'limot) atamasi esa g'oyalar to'grisidagi ta'limotni anglatadi va ikki xil ma'noda ishlatiladi:

- g'oyalarning mazmuni, shakllanishi, ahamiyati to'grisidagi bilimlarni ifodalaydi va ilmiy soha hisoblanadi;
- muayyan g'oyani amalga oshirish, maqsadga yetish usullari, vositalari, omillari tizimini anglatadi.

Sog'lom va nosoglom, ezgu hamda yovuz, bunyodkor yoki buzgunchi g'oyalar bo'lishi mumkin. G'oyalarning oddiy fikrlardan farqi yana shundaki, bular garchi tafakkurda paydo bo'lsada, keng jamoatchilikning maqsadlarini ifoda etadi. Ularning ishonchi va e'tiqodiga aylanib, e'tirof etilganligini bildiradi, inson (va jamiyat) ruhiyatiga, hatto tub qatlamlariga ham singib boradi. G'oya shunday quvvatga egaki, u odamning ichki dunyosigacha kirib borib uni harakatga keltiruvchi, maqsad sari yetaklovchi ruhiyaqliy kuchga aylanadi. Ularni muayyan maqsadga yo'naltiradi, safarbar etadi. Ularni jipslashtiradi, hamjihat va hamkorlikka undaydi.

G'oyaning ijtimoiy mohiyati. Har qanday g'oya ijtimoiy xarakterga ega. Muayyan g'oyalar, odatda, alohida olingan shaxs ongida shakllanadi. Ma'lum bir muddatdan keyin esa jamiyatning turli qatlamlariga tarqaladi, turli elatlar va millatlar orasida yoyiladi. Mustaqil hayotga qadam qoyayotgan yangi avlod jamiyatda mavjud g'oyalar ta'sirida tarbiyaladi. Muayyan qarashlar va g'oyalarni o'z e'tiqodiga singdira o'z navbatida yangi g'oyalarni yaratadi va targ'ib qiladi. g'oyaning eng muhim xususiyati — insonni va jamiyatni maqsad sari yetaklaydigan, ularni harakatga ketiradigan, safarbar etadigan kuch ekanidadir.

Inson tafakkurining mahsuli sifatida g'oya milliy madaniy merosni, umuminsoniy qadriyatlarni, ijtimoiy ma'naviy hayotni, tevarak olamni o'rganish, bilish jarayonida vujudga keladi. Ijtimoiy ongning barcha shakllari ilmfan, falsafa, din, san'at va badiiy adabiyot, axloq, siyosat va huquq — muayyan bir g'oyalarni yaratadi, ularga tayanadi va ularni rivojlantiradi. Mazmuni va namoyon bo'lish shakliga qarab, g'oyalarni bir qancha turlarga ajratish mumkin: — Ilmiy g'oyalar; falsafiy g'oyalar; diniy g'oyalar; badiiy g'oyalar; ijtimoiy siyosiy g'oyalar; milliy g'oyalar; umuminsoniy g'oyalar va h.k.

1. *Ilmiy g'oyalar* — fan taraqqiyotining samarasi, ilmiy kashfiyotlarning natijasi sifatida paydo bo'ladigan, turli fan sohalarining asosiy tamoyillari, ustuvor qoidalarini tashkil qiladigan ilmiy fikrlardir.

Fan taraqqiyoti uzluksiz va cheksizdir. Bu jarayonda amaliyotda tasdiqlanmagan, eskirgan qarashlar yangi ilmiy g'oyalar bilan o'rin almashaveradi.

2. *Falsafiy g'oyalar* har bir falsafiy ta'limotning asosini tashkil etadigan, olam va odam to'grisidagi eng umumiy tushuncha va qarashlardir. Ular bizni o'rab turgan dunyoni bilish jarayonida kishilik jamiyatining taraqqiyoti mobaynida to'plagan bilimlarini umumlashtirish, inson hayotining ma'nomazmuni, uning baxtsaodati kabi masalalar ustida mulohaza yuritish asosida shakllanadi.

Insoniyat tarixida turli xalqlarning aqlzakovat sohiblari, dono faylasuf va ilohiyotchilari turfa xil g'oyalar yaratganlar.

3. *Diniy g'oyalar* deb, har bir diniy ta'limot va oqimning asosini, diniy iymone'tiqodning negizini tashkil etuvchi aqidalarga aytiladi. Ibtidoiy dinlar har bir narsaning jonli ekani, jonning abadiyligi, but va sanamlarning, tabiiy jism va hodisalarning ilohiy quvvatga egaligi to'grisidagi qarashlarga asoslangan edi. Masalan, hindlarning diniy tasavvurlariga ko'ra jon ko'chib yuradi, bu hayotda u insonda bo'lsa, keyingi hayotda boshqa jonzotga o'tishi mumkin. Ilohlarning ko'pligi haqidagi fikrga tayanadigan politeizm dinlari vaqti kelib, monoteistik — yakkaxudolik g'oyasi asosidagi dinlarga o'z o'rnini bo'shatib bergan.

Yakkaxudolik g'oyasi milliy dinlarda (masalan, iudaizmda), ayniqsa, jahon dinlari xristianlik va islomda o'z ifodasini yaqqol topgan. Xususan, islom dinida Allohning yagonaligi roiyasi asosida uning barcha aqidalari, ruknlari, talab va majburiyatlari shakllangan.

4. *Badiiy g'oyalar* — adabiyot va san'at asarining asosiy ma'nomazmunini tashkil etadigan, undan ko'zlangan maqsadga xizmat qiladigan yetakchi fikrlardir. Ular hayotdan olinadi, badiiy talqinlar asosida bayon etiladi, o'quvchida muayyan taassurot uygotadi. «Qahramon»larni sevish, ularga ergashish hollari ham shu asosda roy beradi.

5. *Ijtimoiy siyosiy g'oyalar* har bir xalq va umuman bashariyatning orzuomidlarini, maqsadmuddaolarini ifodalaydi, erkin hayot va adolatli tuzumni tarannum etadi.

MILLIY G'OYA - inson va jamiyat hayotiga ma'no-mazmun baxsh etadigan, uni ezgu maqsad sari yetaklaydigan fikrlar, g'oyalar majmuidir. *Ozodlik va mustakillik adolat va xaqiqat, tinchliksevarlik va insonparvarlik g'oyalari shular jumlasidandir.* Asrlar mobaynida bunday buyuk o'lmas g'oyalar xalqlarga kuch-quvvat va ilhom bagishlab, ularni o'z erki uchun kurashga safarbar etib kelgan.

Prezident Islom Karimov ta'kidlaganidek millat taraqqiyotiga, uning yuksalishiga xizmat qiladigan, xalqlarni jipslashtirib, oliy maqsadlarga safarbar etadigan g'oyalar yuksak g'oyalardir. Odamlar orasiga nifoq, xalqlar o'rtasiga nizo soladigan, kishilarni turli taraflarga ajratib, adovat qo'zg'aydigan tuban buzgunchi g'oyalarga misol bo'ladi. Aslida, bunday qabih niyat va soxta shiorlarni g'oya deb atash ham shartlidir. Qaysi ijtimoiy birlik yoki qatlam orasida tarqalgan, qanday aholi guruhlari yoki elatmillatlarni harakatga keltirayotganiga qarab ham g'oyalarni turlarga ajratish mumkin.

G'oyani moddiylashtiruvchi, amaliyotga aylantiruvchi kuch kim ekaniga qarab, sinfy g'oya, milliy g'oya, umumxalq g'oyasi, g'oyalar ham mavjud bo'lishi mumkin.

Ezgu g'oya — inson tafakkurida vujudga keladigan, muayyan fikrlarning ijtimoiy xarakterga ega bo'lgan, ruhiyatga kuchli ta'sir o'tkazib, jamiyat va odamlarni xarakatga keltiradigan, ularni bunyodkor maqsad muddao sari yetaklaydigan ulug'vor fikrlardir